

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **J. K.**, zastoupeného Zuzanou Candigliota, advokátkou se sídlem Burešova 615/6, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021 č. j. 26 Cdo 548/2021-579, rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 17. 9. 2020 č. j. 69 Co 422/2019-489, a rozsudku Okresního soudu v Jeseníku ze dne 14. 8. 2019 č. j. 3 C 42/2018-351, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci a Okresního soudu v Jeseníku**, jako účastníků řízení, a **příspěvkové organizace Centrum sociálních služeb Jeseník**, se sídlem Beskydská 1298, Jeseník, zastoupeného JUDr. Lenkou Příkazskou, advokátkou se sídlem Vodičkova 710/31, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení,

t a k t o :

- I. **Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021 č. j. 26 Cdo 548/2021-579 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 17. 9. 2020 č. j. 69 Co 422/2019-489 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. **Tato rozhodnutí se proto ruší.**
- III. **Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Průběh předchozího řízení

1. Ústavnímu soudu byla dne 2. 7. 2021 doručena opakovaně doplňovaná ústavní stížnost (naposledy dne 29. 10. 2021) podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že jimi byla porušena jeho základní práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), v čl. 8 odst. 1 Úmluvy, v čl. 31 odst. 1 Listiny, v čl. 12 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, v čl. 10 odst. 1 a odst. 2 Listiny, v čl. 19 odst. 1 Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením, v čl. 9 odst. 1 a v čl. 26 Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením a v čl. 11 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

2. Po skutkové stránce je podstatné, že Centrum sociálních služeb Jeseník (dále též jen „žalobce“ nebo „vedlejší účastník“) a stěžovatel uzavřeli dne 6. 12. 2015 smlouvu o poskytování sociální služby v domově pro seniory na dobu určitou jednoho roku v souladu s ustanovením § 49 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), a to i přesto, že stěžovatel nesplňoval podmínku minimálně 65 let věku pro žadatele o službu poskytovanou zřizovatelem, tzn. městem Jeseník. Bylo však zohledněno, že stěžovatel jako pacient s roztroušenou sklerózou žil ve zcela nevyhovujících podmínkách v suterénu domu obývaného jeho bývalou manželkou a jednou z jejich dcer, když ovšem s manželkou byl podle vlastního vyjádření „ve válečném stavu“ a byl tak odkázán toliko na pomoc přátel a distanční pečovatelskou službu v pracovní dny [o víkendech byl zcela bez pomoci, což ohrožovalo jeho život tak, jak to má na mysli § 92 písm. a) zákona o sociálních službách]. Předmětem smlouvy proto bylo poskytování pobytové služby, když žalobce je poskytovatelem sociální služby.

3. V řízení, které předcházelo nyní posuzované ústavní stížnosti, uložil Okresní soud v Jeseníku (dále jen „okresní soud“) na základě žaloby podané žalobcem dne 22. 2. 2018 stěžovateli povinnost vyklidit blíže specifikovaný jednolůžkový pokoj č. 13 ve druhém poschodí bloku A Centra sociálních služeb Jeseník a tento předat žalobci do dvou měsíců od právní moci rozsudku.

4. Okresní soud vycházel ze zjištění, že stěžovatel je osobou se zdravotním postižením nacházející se v nepříznivé sociální situaci, které náleží subjektivní právo na dostupnost vhodné sociální služby. Z provedeného dokazování ovšem podle okresního soudu vyplynulo, že stěžovatel u jemu poskytované sociální služby nesplňuje podmínky pro příslušnost k cílové skupině, a to nejen věkem, ale ani nutným rozsahem péče (péče o jeho osobu je totiž podstatně časově a finančně náročnější než u jiných uživatelů sociální služby). Doba trvání smlouvy o sociálních službách byla v případě stěžovatele opakovaně prodlužována dodatky s tím, že posledním dodatkem byla smlouva prodloužena do 30. 9. 2017. K uzavření dalšího dodatku smlouvy pak již nedošlo, neboť stěžovatel nesouhlasil s podmínkou, že po uplynutí v dodatku stanovené doby by měl zařízení žalobce opustit, což mimo jiné vedlo k tomu, že stěžovatel nemá uzavřenou smlouvu s poskytovatelem sociálních služeb. Stěžovatel tak pobývá od 1. 10. 2017 v budově žalobce bez uzavřené smlouvy o sociálních službách. Žalobce přitom opakovaně nabízel stěžovateli pomoc při vyhledání jiného vhodného poskytovatele jak s ohledem na stěžovatelův věk, tak i na rozsah péče, která je s ohledem na jeho onemocnění nutná, a to dokonce v rámci Olomouckého kraje. Stěžovatel však k tomu žalobci neposkytl potřebnou součinnost, neboť uzavření smlouvy s jiným poskytovatelem sociálních služeb odmítl a naopak trval na tom, aby mu i nadále byla poskytována sociální služba žalobcem, při které bude sám pobývat na pokoji, což mu ale žádný jiný poskytovatel sociální služby nemůže zaručit. V této souvislosti okresní soud odkázal na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018 (N 10/88 SbNU 133; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná pod <http://nalus.usoud.cz>), podle něhož nelze dotčené osobě zaručit, že bude mít přístup k sociální péči v konkrétní podobě podle svých ideálních představ. S ohledem na absenci uzavřené smlouvy o sociální službě bylo pak nutno podle okresního soudu žalobě na vyklizení vyhovět s tím, že stěžovateli byla dána k vyklizení části nemovitosti (jím obývaného pokoje) delší lhůta dvou měsíců od právní moci rozsudku.

5. U stěžovatele navíc nebyly podle okresního soudu dány ani hlubší sociální vazby na město Jeseník a jeho bezprostřední okolí, které by mohly činit ve spojení s dalšími okolnostmi povinnost stěžovatele vyklidit pokoj rozpornou s dobrými mravy. Stěžovatel je rozvedený, má dvě zletilé dcery Zuzanu a Petru. Stěžovatele nejčastěji navštěvuje jeho dcera Petra, která bydlí v Ostravě, a jeho bratranec, který bydlí v Praze, a sestřenice Alena, která žije v Jeseníku. Nelze tak konstatovat, že by existoval okruh příbuzných osob, které by pravidelně

stěžovatele navštěvovaly právě v zařízení žalobce. Okresní soud neuvěřil ani tvrzení stěžovatele, že mu původní smlouva nebyla řádně přečtena a že tedy nevěděl, že je uzavřena jen na dobu jednoho roku. Okresní soud poukázal na to, že už před svým přijetím do zařízení žalobce stěžovatel věděl, že nespadá do cílové skupiny klientů tohoto řízení a byl přijat jen s ohledem na jeho nevyhovující sociální situaci ohrožující jeho život. Stěžovatel je přitom přiměřeně inteligentní, o své finanční záležitosti se stará prostřednictvím internetového bankovníctví za pomoci hlasového ovládání. Okresní soud rovněž nepovažoval za nutné nechat znalecky zkoumat stěžovatelův zdravotní stav, když ten se prokazatelně zhoršuje. Okresní soud v této souvislosti dodal, že stěžovatel odmítl zprostit mlčenlivosti svoji ošetřující lékařku pro účely výslechu před soudem.

6. K odvolání stěžovatele byl rozsudek okresního soudu rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci (dále jen „krajský soud“) potvrzen, jelikož krajský soud se zcela ztotožnil se skutkovými a právními závěry okresního soudu. Zejména opětovně odkázal na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17, podle něhož jsou vyšší územně samosprávné celky povinny zabezpečit, aby osobám v nepříznivé sociální situaci na jejich území byly k dispozici potřebné sociální služby, včetně služeb sociální péče. Nejde přitom podle Ústavního soudu o to, aby dotčené osoby měly přístup k sociální péči v podobě podle svých ideálních představ například u konkrétního poskytovatele. Musí ale existovat takové služby, které jsou adekvátní jejich stavu a situaci a mohou jim pomoci vést důstojný a pokud možno co nejméně závislý život. V návaznosti na tyto závěry se pak Ústavní soud již vyjádřil ke sporu mezi nynějším stěžovatelem a žalobcem v usnesení sp. zn. III. ÚS 1287/20 ze dne 7. 7. 2020, kterým rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatele proti usnesení o zamítnutí jeho návrhu na vydání předběžného opatření, když poznamenal, že pro stěžovatele vhodné sociální služby jsou dostupné v jiných zařízeních, která se specializují na pacienty trpící roztroušenou sklerózou.

7. Následné dovolání stěžovatele Nejvyšší soud ústavní stížností rovněž napadeným usnesením odmítl. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatel v dovolání zpochybňuje posouzení věci učiněné krajským soudem prostřednictvím skutkových námitek (zejména ohledně jeho rodinných vazeb, posouzení náročnosti a rozsahu péče o jeho osobu a existence zařízení, které by mu mohlo poskytnout odpovídající sociální služby) a uplatňuje tak jiný dovolací důvod, než jaký zákon připouští. Obecné soudy rovněž zkoumaly, zda žaloba směřující proti stěžovateli není rozporná s dobrými mravy. V této souvislosti správně zdůraznily, že žalobce se opakovaně snažil stěžovateli pomoci při hledání jiného pro něj vhodného zařízení, stěžovatel však odmítl požádat o poskytování služeb v jiném řízení. Nemůže tedy jít bez dalšího k tíži žalobce, že stěžovatel doposud nemá zajištěno ubytování se sociálními službami jinde. I kdyby totiž byla pravda, že stěžovatel při podpisu původní smlouvy nevěděl, že tato je uzavírána toliko na dobu určitou jednoho roku, pak minimálně sám stěžovatel uvádí, že o této skutečnosti se dozvěděl nejpozději dne 15. 3. 2016, přičemž od tohoto okamžiku již mohl začít svoji situaci řešit.

II. Podstatný obsah ústavní stížnosti

8. Podstata stížnostní argumentace spočívá především v tvrzeném porušení práva na lidskou důstojnost, se kterou se pojí nejen zákaz veřejné moci do ní zasahovat, nýbrž také pozitivní povinnost státu zabraňovat, aby k jejímu porušování docházelo ze strany soukromých osob. Aspekt lidské důstojnosti nabývá na významu zejména u osob se zdravotním postižením, které mají menší možnosti se o svoje práva zasazovat samy. Ve svém výsledku jde proto o celkovou kvalitu jejich života. V daném případě stěžovatel žalobci a obecným soudům vytýká, že z jejich strany nikdy nedošlo k faktickému posouzení reálného naplnění jeho nezbytných specifických potřeb u jiných zařízeních sociálních služeb a pokud je kontaktoval

stěžovatel a jeho rodina, bylo vždy sděleno, že buď mají plnou kapacitu, anebo nedisponují jednolůžkovým pokojem. Požadavek zachování soukromého a rodinného života s ohledem na lidskou důstojnost stěžovatele proto nejlépe splňuje právě žalobce. Stěžovatel dále nesouhlasí s interpretací nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17 a odkazuje na bod 54 odůvodnění, kde je zdůrazněno, že sociální služby by měly být osobám se zdravotním postižením dostupné v takové podobě, která je adekvátní jejich stavu a situaci a umožní jim vést důstojný a co nejvíce nezávislý život při zachování maxima osobní autonomie, bez sociálního vyloučení a při maximálním sociálním začlenění. Nepostačuje proto tvrdit, že existuje jiné na první pohled „vhodné“ sociální zařízení, nýbrž musí být zvažováno, jaké služby a podmínky pobytu tato zařízení nabízejí. V tomto ohledu stěžovatel poukazuje na specifika Olomouckého kraje, kdy od jeho místa bydliště (Mikulovice) je Jeseník vzdálen cca 15 minut vozidlem, zatímco jiné sociální zařízení poblíž Olomouce téměř 2 hodiny. Ohled je navíc třeba brát nejen na vazby rodinné, nýbrž i přátelské, neboť to byli právě přátelé, kteří stěžovatele navštěvovali a pomáhali v péči o něj.

9. Stěžovatel dne 6. 9. 2021 a 29. 10. 2021 doplnil ústavní stížnost o sdělení o jeho aktuální situaci, ze kterého zejména plyne, že i nadále není volná kapacita jednolůžkových ani vícelůžkových pokojů v odpovídajícím sociálním zařízení v Olomouckém kraji. Dále stěžovatel popisuje nevhodné chování personálu vedlejšího účastníka k jeho osobě, byť se dočkal i omluvy za okolnosti, které vedly k jeho pádu z lůžka.

IV. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

10. K ústavní stížnosti se vyjádřili Nejvyšší soud a vedlejší účastník; okresní soud pouze odkázal na odůvodnění rozsudku, který v dané věci vydal, a krajský soud se nevyjádřil vůbec.

11. Nejvyšší soud uvedl, že závěr odvolacího soudu ohledně splněního požadavku dobrých mravů shledal souladný s jeho ustálenou judikaturou. I v takto citlivém případě bylo nutno zohlednit poměry na straně obou účastníků a nebylo možno přehlédnout, že stěžovateli bylo od počátku známo, že je ubytován na základě smlouvy uzavřené na dobu určitou a o přesun do jiného zařízení neměl zájem.

12. Vedlejší účastník zdůraznil, že stěžovatel již téměř čtyři roky užívá předmětné ubytování bez právního důvodu a odmítá podat žádost o ubytování v zařízení odpovídajícím jeho zdravotnímu stavu a cílové skupině. Stěžovatel opomíjí § 92 písm. a) a § 93 písm. a) zákona o sociálních službách, ze kterých plyne povinnost Městského úřadu města Jeseník a Krajského úřadu Olomouckého kraje zajistit poskytnutí sociální služby, takže nehrozí, že by se stěžovatel „ocítl na ulici“. Z hlediska vyvažování jednotlivých zájmů vedlejší účastník uvádí, že v daném případě nejde jen o protiprávní užívání cizí nemovitosti, nýbrž i o nucení poskytovat stěžovateli nepřetržitou péči, přičemž stěžovatel blokuje poskytování odpovídající péče někomu jinému, a to za situace nedostatku kapacity těchto služeb v daném kraji. V důsledku poskytování péče stěžovateli navíc zaměstnanci vedlejšího účastníka nemají dostatek času věnovat se dostatečně ostatním klientům. Stěžovatel údajně transformoval svá základní práva „v jakési domnělé právo na pobyt a poskytování sociální služby právě a výlučně v zařízení vedlejšího účastníka“.

13. V doplnění vyjádření ze dne 7. 9. 2021 vedlejší účastník opakuje, že stěžovatel nespadá do cílové skupiny, pro kterou bylo dané sociální zařízení zřízeno, a právě proto byla uzavřena smlouva pouze na jeden rok. Přesto se stěžovatel po skončení účinnosti smlouvy nevystěhoval a setrvává u vedlejšího účastníka protiprávně, přičemž vedlejší účastník není registrován pro pobytové sociální služby pro osoby s diagnostikovanou roztroušenou sklerózou. Vedlejší účastník rozhodně popírá porušení základních práv stěžovatele.

V. Vlastní argumentace Ústavního soudu

14. Ústavní soud dospěl po pečlivém prostudování obsahu ústavní stížnosti, napadených soudních rozhodnutí, obsahu vyžádaného soudního spisu a vyžádaných vyjádření k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

15. Jak se podává ze shora uvedeného, mezi účastníky řízení není sporu ohledně podstatných skutkových okolností nyní rozhodovaného případu. Proto i Ústavní soud má postaveno najisto, že stěžovatel, který je osobou se zdravotním postižením nacházející se v nepříznivé sociální situaci, využívá počínaje dnem 1. 10. 2017 zařízení vedlejšího účastníka bez právního důvodu, jelikož s ním od této doby nemá uzavřenu smlouvu o sociálních službách. Krajský soud následně zdůraznil, že pro stěžovatele jsou vhodné sociální služby dostupné v jiných zařízeních, která se specializují na pacienty trpící roztroušenou sklerózou.

16. Z obsahu napadených rozhodnutí i argumentace stěžovatele je rovněž zřejmé, že značnou relevanci mají pro danou věc právní závěry, obsažené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17, na který na podporu vlastní argumentace odkazují jak obecné soudy, tak také vedlejší účastník a stěžovatel.

17. Proto Ústavní soud považuje za vhodné z tohoto nálezu alespoň v krátkosti citovat (bod 54), že *„na straně kraje a jeho povinností nejde o to, zajistit, aby oprávněným osobám požadované služby sociální péče byly poskytovány; samotné jejich poskytování je úkolem poskytovatelů sociálních služeb, kteří jsou při něm též vázáni zákonem o sociálních službách. Úkolem kraje je však zabezpečit, aby oprávněným osobám odpovídající služby mohly být poskytovány, tedy aby jim byly k dispozici - aby vůbec existovala jejich dostatečná nabídka s odpovídající kapacitou. Stejně tak nejde o to, aby dotčené osoby měly přístup k sociální péči v konkrétní podobě přesně podle svých ideálních představ, například u konkrétního poskytovatele sociálních služeb; jde o to, aby existovaly a byly jim dostupné takové služby, které jsou adekvátní jejich stavu a situaci a mohou jim pomoci vést důstojný a co nejnezávislejší život, při zachování maxima osobní autonomie, bez sociálního vyloučení a při maximálním sociálním začlenění.“* Tento požadavek plyne zejména z ustanovení § 38 zákona o sociálních službách, který stanoví: *„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí.“*

18. Ústavní soud z tohoto zákonného ustanovení v právě citovaném nálezu dovodil explicitní zakotvení určitého práva všech osob, jimž mají být poskytovány služby sociální péče (osob v nepříznivé sociální situaci), a to práva na poskytování těchto služeb v jisté kvalitě - tj. v nejméně omezujícím prostředí. *„Podle Ústavního soudu tedy § 38 věta druhá zákona o sociálních službách ve shodě s úmyslem zákonodárce, ústavně zaručenými základními právy i mezinárodními závazky České republiky přiznává dotčeným osobám, včetně osob se zdravotním postižením, právo na to, aby jim byly dostupné služby sociální péče poskytované v nejméně omezujícím prostředí, tedy aby jim bylo umožněno žít co nejvíce běžným životem. Toto zákonné právo provádí nejen právo osob se zdravotním postižením na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti dle čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, ale také jejich právo na zdraví dle čl. 31 Listiny a jejich právo na přiměřenou životní úroveň dle čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech“* (bod 42). *„[...] z § 38 zákona o sociálních službách bez dalšího nevyplývá právo na poskytnutí konkrétní služby sociální péče v požadovaném časovém horizontu a na vymezeném území. Naopak z něj však podle Ústavního soudu vyplývá esenciální požadavek, aby oprávněným osobám byly*

k dispozici vůbec nějaké služby sociální péče pro ně vhodné (byť nikoli nejlepší) a aby jim tyto služby umožnily vést alespoň elementárně důstojný život, bez automatického vyčlenění ze společnosti či ztráty veškeré osobní autonomie“ (bod 47).

19. Na základě právě uvedeného lze učinit dílčí závěr, že stěžovatel skutečně nemá nárok na poskytnutí konkrétní služby sociální péče v požadovaném časovém horizontu a na vymezeném území. Současně je však třeba přiznat dotčeným osobám právo na to, aby jim byly dostupné služby sociální péče poskytovány v co možná nejméně omezujícím prostředí, tedy aby jim bylo umožněno žít co nejvíce běžným životem. Jinak řečeno, z konceptu lidské důstojnosti plyne též pozitivní povinnost státu vytvořit co možná nejlepší podmínky pro to, aby dotčená osoba mohla žít v prostředí, které pro ni bude co nejlepší, a to nejen z hlediska čistě lékařského, nýbrž i s ohledem na její sociální potřeby a vazby.

20. V nyní posuzované věci dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenému rozsudku okresního soudu není v tomto ohledu z ústavněprávního hlediska co podstatného vytknout. Tento rozsudek je totiž založen na výsledcích provedeního dokazování, které je korektně vyhodnoceno, je pečlivě a přesvědčivě odůvodněn a okresní soud se nedopustil ani žádných procesních pochybení. Proto tu část ústavní stížnosti, která brojí proti rozsudku okresního soudu, Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

21. Jiná je však situace ve vztahu k napadenému rozsudku krajského soudu. Jak se totiž podává z obsahu soudního spisu, okresní soud požádal mimo jiné o vyjádření Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor sociálních věcí, který dne 14. 1. 2019 k dotazu soudu, zda se na území Olomouckého kraje nachází adekvátní zařízení sociálních služeb pro stěžovatele, sdělil (v obecné rovině, s odkazem na nedostatek nezbytných informací), že sociální služby odpovídající věku stěžovatele poskytuje 8 zařízení. Tento závěr okresní soud převzal, když uvedl, že v rámci Olomouckého kraje existují zařízení poskytující adekvátní sociální služby pro stěžovatele z hlediska věku, nutné péče a jeho zdravotního stavu. „*Je pouze na vůli žalovaného, aby podal žádost o poskytnutí sociálních služeb v některém ze zařízení v rámci Olomouckého kraje“* (bod 50).

22. V následném odvolání (resp. v jeho doplnění) však stěžovatel doložil mailovou korespondenci, kterou vedla jeho dcera s více než dvaceti sociálními zařízeními (č. 1. 458 a násl.), a to nejen v rámci Olomouckého kraje. Z odpovědí, které obdržela, však vyplynulo, že oslovené subjekty buď nejsou vůbec nastaveny na péči o stěžovatele (z důvodu jeho věku či typu zdravotního postižení), případně nemají volnou ubytovací kapacitu a je proto třeba podat příslušnou žádost a poté počkat, až se případně uvolní místo v pořadníku, což ale zpravidla nejde časově odhadovat vůbec, anebo lze očekávat toto uvolnění v horizontu nejméně šest měsíců (viz např. odpověď sociálního zařízení z Třebelovic pod Orebem, kde je uvedeno, že čekací doba u mužů je až dva roky – č. 1. 468). Některá zařízení navíc sdělila, že upřednostňují klienty s trvalým pobytem ve městě, kde se tato zařízení nacházejí (např. Ostrava), takže pokud tam stěžovatel nemá evidován trvalý pobyt, bude ostatním zájemcům vyhověno přednostně.

23. Krajský soud tyto důkazy neprovedl, což odůvodnil tím, že „*tyto důkazy nejsou pro věc relevantní, jestliže je prokázáno, že žalovaný pobývá v zařízení žalobce bez právem uznaného důvodu, a to po dobu téměř 3 let“* (bod 10). Přitom však v předchozím bodu odůvodnění napadeného rozsudku krajský soud s odkazem na opakovaně citovaný nálezný sp. zn. I. ÚS 2637/17 uvedl, že nejde o to, aby dotčené osoby měly přístup k sociální péči podle svých ideálních představ, nýbrž „*aby existovaly a dotčeným osobám byly dostupné takové služby, které jsou adekvátní jejich stavu a situaci a mohou jim pomoci vést důstojný a co nejnezávislejší život“*.

24. Právě v tomto aspektu proto shledává Ústavní soud protiústavní pochybení ze strany krajského soudu. Pokud totiž tento soud na straně jedné akcentuje nezbytnost reálné možnosti dostupné sociální služby, a to v rámci přezkumu odvolání podaného proti rozsudku soudu I. stupně, který stěžovateli stanovil povinnost vyklidit pokoj do dvou měsíců od právní moci rozhodnutí, nedává smysl odmítnout provést - a tedy se vůbec nezabývat - důkazy předloženými stěžovatelem, že ve stanovené době neexistuje reálná možnost zajištění odpovídajícího jiného sociálního zařízení, a to s pouhým konstatováním, že stěžovatel již pobývá v zařízení vedlejšího účastníka protiprávně delší dobu.

25. Takovéto odůvodnění neprovedení navržených důkazů považuje zdejší soud za zcela nedostatečné a z ústavněprávního hlediska jde o případ tzv. opomenutého důkazu. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu totiž odmítnou-li obecné soudy provést relevantní důkazy navržené účastníkem řízení, které by svědčily jeho právním závěrům, příp. se s jeho důkazními návrhy žádným způsobem nevypořádají, jedná se o případ tzv. opomenutých důkazů. Rozhodující soud totiž sice není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vznesených návrzích rozhodnout, a pokud důkazním návrhům účastníků nevyhoví, pak musí vyložit, z jakých důvodů je neprovedl, resp. nepřevzal pro základ svých skutkových zjištění. Neučiní-li tak obecný soud, zatíží své rozhodnutí vadami spočívajícími v porušení obecných procesních principů a zásad vyjádřených v hlavě páté Listiny, především pak v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2.

26. Ústavní soud plně respektuje, že postup soudů při zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad a aplikace jiných než ústavních předpisů při řešení případů je záležitostí obecných soudů. V občanském soudním řízení musí při rozhodování ve věci soudy zjistit skutkové okolnosti případu prostřednictvím důkazů a na takto zjištěný skutkový stav mohou aplikovat právní úpravu. Podle § 153 o. s. ř. soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci. Za tím účelem provádí soud dokazování, přičemž jen soudu přísluší rozhodnout, které z navržených důkazů provede a které nikoli (§ 120 odst. 1 o. s. ř.). Tyto důkazy poté soud hodnotí „podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci“ (§ 132 o. s. ř.). V civilním řízení je posílena odpovědnost stran za předložení důkazů, platí však zásady práce s provedenými důkazy v tom, že soud nesmí relevantní důkazy opomenout, nesmí je upravovat či měnit jejich obsah. V odůvodnění rozhodnutí je povinen se soud vypořádat se všemi provedenými důkazy a přesvědčivě zdůvodnit, na základě čeho a jakým postupem dospěl ke zjištění skutkových okolností posuzované věci. Z čl. 36 odst. 1 Listiny vyplývá požadavek provést všechny důkazy nezbytné ke zjištění skutkového stavu věci. Porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny obvykle nelze spatřovat v tom, že soud nevyhověl všem důkazním návrhům účastníků podle § 120 odst. 1 o. s. ř. To však platí pouze potud, pokud lze z provedených důkazů bezpečně usoudit na skutkový stav posuzované věci [srov. náleží Ústavního soudu [sp. zn. III. ÚS 150/93](#) ze dne 3. 11. 1994 (N 49/2 SbNU 87), náleží [sp. zn. II. ÚS 92/95](#) ze dne 1. 11. 1995 (N 72/4 SbNU 191), náleží [sp. zn. I. ÚS 307/98](#) ze dne 11. 7. 2001 (N 111/23 SbNU 87) a náleží [sp. zn. I. ÚS 455/06](#) ze dne 9. 5. 2007 (N 75/45 SbNU 175)].

27. Důkazní návrh účastníka řízení tedy sice soudy mohou odmítnout, avšak s náležitým odůvodněním a v zásadě jen ze tří důvodů: (1.) skutečnost, kterou má důkaz prokázat, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení; (2.) není-li důkaz způsobilý prokázat tvrzenou skutečnost (třeba i pro jeho nevěrohodnost) a (3.) důkaz je nadbytečný, tzn. byla-li skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je důkaz navržen, již s potřebnou mírou jistoty prokázána či vyvrácena [srov. náleží Ústavního soudu [sp. zn. I. ÚS 733/01](#) ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239), náleží [sp. zn. III. ÚS 61/94](#) ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51), náleží [sp. zn. III. ÚS 95/97](#) ze dne 12. 6. 1997 (N 76/8 SbNU 231)].

28. Jak se však podává ze shora uvedeného, žádný z právě popsaných případů v dané věci nenastal. Stěžovatelem předložené důkazy totiž nebylo možno bez dalšího označit za irelevantní, nevěrohodné a ani nadbytečné. Přesto je krajský soud odmítl provést. V tomto ohledu proto krajský soud porušil základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

29. K argumentaci, obsažené v odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu a také ve vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti, že z ustanovení § 92 písm. a) a § 93 písm. a) zákona o sociálních službách plyne povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností a také krajského úřadu zajistit poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci v nezbytném rozsahu, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, takže stěžovateli nehrozí, že by „skončil na ulici“, Ústavní soud připomíná, že zřizovatelem vedlejšího účastníka je město Jeseník, které právě zmíněná povinnost stíhá primárně. Je tedy jeho povinností zajistit stěžovateli (s ohledem na jeho zdravotní stav) poskytnutí odpovídající sociální služby – samozřejmě ovšem za součinnosti se stěžovatelem, který v tomto ohledu nesmí být pasivní či liknavý, jako tomu bylo dosud.

30. Ohledně napadeného usnesení Nejvyššího soudu Ústavní soud konstatuje, že stěžovatel v dovolání ze dne 14. 12. 2020 – kromě další argumentace – výslovně poukázal též na okolnost neprovedení navrhovaných důkazů odvolacím soudem a v tom spatřoval jednak odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe, a také porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu Nejvyšší soud uvedl, že k vadám řízení může dovolací soud přihlídnout jen, je-li dovolání přípustné, samy o sobě však takovéto vady přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládají. Jak se však podává ze stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl.ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (460/2017 Sb., ST 45/87 SbNU 905), „*ustanovení § 237 občanského soudního řádu ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.*“ Právě takováto situace nastala v nyní posuzované věci, protože krajský soud se odchýlil od shora uvedené judikatury Ústavního soudu k otázce tzv. opomenutých důkazů, stěžovatel na tuto okolnost v podaném dovolání upozornil, nicméně Nejvyšší soud v rozporu s čl. 4 Ústavy neposkytl ochranu základním právům stěžovatele.

31. Protože z uvedených důvodů došlo napadenými rozhodnutími krajského soudu a Nejvyššího soudu k porušení základního práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadený rozsudek krajského soudu a usnesení Nejvyššího soudu zrušil. Za těchto okolností se Ústavní soud, který respektuje zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů, již nezabýval tvrzeným porušením dalších základních práv stěžovatele, neboť by to bylo nadbytečné a zejména není jeho úkolem předjímat, jakým způsobem krajský soud věcně rozhodne o stěžovatelově odvolání.

32. V řízení, které bude pokračovat po kasaci provedené tímto nálezem, je krajský soud vázán právním názorem obsaženým v tomto nálezu. To konkrétně znamená, že je povinen řádně vyhodnotit důkazy předložené stěžovatelem v odvolacím řízení, a to z hlediska reálné možnosti stěžovatele zajistit si odpovídající náhradní sociální službu v přiměřené době. Ústavní soud přitom nikterak nezpochybňuje okolnost, že se stěžovatel dosud stavěl k zajištění alternativního poskytovatele sociálních služeb namísto zařízení vedlejšího účastníka více než liknavě a spíše odmítavě, a to i tehdy, když si byl vědom časového omezení ubytování. V tomto směru je proto důvodné od něj očekávat, aby se např. neprodleně zapsal do pořadníku čekatelů na odpovídající sociální službu v jiném odpovídajícím zařízení. Na straně druhé však nelze přijmout přístup

krajského soudu, který akceptuje závěr okresního soudu ohledně povinnosti vyklidit předmětný pokoj stěžovatelem do dvou měsíců, byť z důkazů navržených v odvolacím řízení jednoznačně plyne, že tento časový horizont je v podstatě nemožný a stěžovatel se tak ocitá v situaci, kterou není schopen sám smysluplně a efektivně řešit.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 2. listopadu 2021

Radovan Suchánek
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka k nálezu sp. zn. III. ÚS 1765/21

Nesouhlasím s výroky ani s nosnými částmi odůvodnění nálezu, a to z těchto důvodů:

1. Nález prvotně vytyká rozsudku krajského soudu, že je založen na tzv. opomenutém důkazu – e-mailové komunikaci stěžovatelovy dcery s dotazem na zařízení sociálních služeb o možném umístění stěžovatele vzhledem ke stupni a povaze jeho zdravotního postižení. Mám za to, že za takový tento důkaz označit nelze. Nález správně uvádí, že porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny nelze spatřovat v tom, že soud nevyhověl všem důkazním návrhům účastníků, „pokud lze z provedených důkazů bezpečně usoudit na skutkový stav posuzované věci“ (bod 26). Právě k tomu v řízení před obecnými soudy došlo. Předmětem řízení ve věci nebyl totiž spor o plnění – určení zařízení, které bude povinno poskytnout stěžovateli dostupné služby, odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a sociální situaci. Byl jím výlučně návrh na vyklizení části nemovitosti, kterou stěžovatel vědomě řadu let užívá bez právního důvodu.

2. Stěžovatel přitom ví, že byl přijat do zařízení vedlejšího účastníka, zaměřeného na jiné klienty, jen na dobu určitou, která mu měla poskytnout čas na hledání jiného zařízení, přesto odmítá nabízenou součinnost vedlejšího účastníka i orgánů města Jeseník, které se stěžovatelovou situací opakovaně zabývaly. Je tedy možno předpokládat, že ani při vyklizení by se stěžovatel neocítl zcela bez pomoci a zajištění potřebných sociálních služeb. Krajský soud i Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích přitom zcela správně poukázaly na zákonnou úpravu, z níž plyne povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností zajistit osobě, které není poskytována sociální služba, a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, v nezbytném rozsahu poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci. Vyzdvihuje-li nález v bodu 29, že „*zřizovatelem vedlejšího účastníka je město Jeseník, které právě zmíněná povinnost stíhá primárně*“, je taková připomínka zcela zbytečná, neboť toho si byly soudy dobře vědomy. Skutečnost, že je právní povinností městského úřadu zajistit stěžovateli sociální služby, však nemůže založit důvod pro zamítnutí žaloby vedlejšího účastníka, byť je jím subjekt zřízený městem, na jehož orgán tato zákonná povinnost dopadá.

3. V těchto souvislostech pak není k pomnutí to, co nález v obecné rovině uznává, totiž že „*jen soudu přísluší rozhodnout, které z navržených důkazů provede a které nikoli (§ 120 odst. 1 o. s. ř.)*“. Není na Ústavním soudu, aby soudy provedené dokazování přehodnocoval vyžadováním provedení dalšího důkazu, který pro rozhodnutí o důvodnosti žaloby nemůže již nic přinést. Nemohu proto souhlasit ani s tím, že krajský soud se odchýlil od „*judikatury Ústavního soudu k otázce tzv. opomenutých důkazů*“, jak tvrdí nález (bod 30).

4. Jak nález zmiňuje (bod 6), Ústavní soud se již ke sporu mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem vyjádřil v usnesení ze dne 7. 7. 2020 sp. zn. III. ÚS 1287/20. V něm s odkazem na rozsudek Okresního soudu v Jeseníku, napadený nynější ústavní stížností, uvedl, že „*služby sociální péče v rozsahu jak požaduje stěžovatel, jsou dostupné v jiných zařízeních, které se specializují na klienty trpící onemocněním jako stěžovatel*“ (bod 11 *in fine*). Tak tomu skutečně je, když okresní soud v rozsudku mj. uvedl: „*(44.) ... Žalovaný nikdy nepodal písemně žádnou jinou žádost o poskytování sociálních služeb než u žalobce, pouze se dotazoval ústně na možný pobyt u jiných poskytovatelů sociálních služeb. ... Sociální službu domov pro seniory s ohledem na aktuální věk žalovaného pro osoby (muže) od 55 let věku v Olomouckém kraji poskytují následující subjekty: Domov důchodců (Zlaté Hory v Jeseníkách), Domov Na zámečku Rokytnice, ... Domov pro seniory Radkova Lhota, ... Dům pro seniory Uničov s. r. o., Charita Jeseník (domov pokojného stáří sv. Hedviky), Institut Krista Velekněže, z. s. (Dům S. M.*

Stanislavy Ernstové), Senecura Seniorcentrum Olomouc, Senioři Komárov s. r. o. (zjištěno z vyjádření Krajského úřadu Olomouckého kraje, odboru sociálních věcí na č. l. 191 – 192). (49.) ... Lze dále konstatovat, že žalovanému byli nabízeni jiní poskytovatelé sociální služby i v rámci Olomouckého kraje, kteří zabezpečují poskytování sociálních služeb pro cílovou skupinu žalovaného. ... (50.) ... Pokud by žalovaný např. pobýval v CSS Hrabyně, potom by dcera P. K. dojížděla za žalovaným z Ostravy do Hrabyně podstatně menší vzdálenost než z Ostravy do Jeseníku. Navíc jak vyplývá z vyjádření Krajského úřadu pro Olomoucký kraj, odboru sociálních věcí existují zařízení v rámci Olomouckého kraje, které poskytují adekvátní sociální služby pro žalovaného, a to z hlediska věku, nutné péče a zdravotního stavu žalovaného. Je pouze na vůli žalovaného, aby podal žádost o poskytnutí sociálních služeb v některém ze zařízení v rámci Olomouckého kraje. (53.) ... Soud má za to, že pro rozhodnutí ve věci postačí zjištění, že žalovaný u sociální služby Domov pro seniory [sc. poskytované vedlejším účastníkem] nesplňuje cílovou skupinu věkem (věk žalovaného je nižší než 65 let) ani nutnou péčí (je podstatně časově a finančně náročnější než u jiných uživatelů sociální péče) ... Nutno však konstatovat, že žalovaný již několik let trpí onemocněním roztroušené sklerózy a pro dlouhodobější pobyt žalovaného by bylo vhodnější zařízení, které se specializuje na klienty trpící tímto onemocněním.“ Dnešní nález přitom aproboval uvedený rozsudek okresního soudu s tím, že „je totiž založen na výsledcích provedeného dokazování, které je korektně vyhodnoceno, je pečlivě a přesvědčivě odůvodněn a okresní soud se nedopustil ani žádných procesních pochybení“ (bod 20). Pak ovšem dalšího důkazu e-mailovou korespondencí netřeba, a to tím spíše, týkala-li se převážně jiných zařízení, než oněch výše uvedených osmi, která poskytují sociální služby odpovídající věku stěžovatele (bod 21 nálezu).

5. Neztotožňuji se ani s tím, jak nález posuzuje napadené usnesení Nejvyššího soudu o stěžovatelově dovolání. Stěžovatel v dovolání zpochybňoval právní posouzení věci učiněné krajským soudem především prostřednictvím skutkových námitek, k nimž náleží i ty, jež se týkají (ne)existence zařízení, jež by mu mohlo poskytnout odpovídající sociální služby. Nejvyšší soud v souladu se zákonnou úpravou k tomu uvedl, že dovolání není přípustné, neboť stěžovatel uplatňuje jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 o. s. ř. (nesprávné právní posouzení věci), což se týká i výtek, že krajský soud neprovedl stěžovatelem navržené důkazy. K vadám řízení přitom pro nepřipustnost dovolání přihlédnout nemohl. Dodal pak, že „skutková zjištění odpovídají obsahu spisu, nevykazují jakýkoliv nesoulad, soudy provedly všechny důkazy relevantní pro právní posouzení věci a své závěry náležitě odůvodnily“. Nejvyšší soud zcela správně ve svém usnesení rovněž uvedl: „V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2007, sp. zn. 22 Cdo 3470/2006 a v nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 1999, sp. zn. IV. ÚS 114/99 (tedy v rozhodnutích, na něž poukazoval dovolatel), byly řešeny případy, kdy soudy opomněly posoudit reálnou možnost vyklizovaných osob zajistit si jiné bydlení. V projednávané věci však (jak vyplynulo z provedeného dokazování) se žalobce snažil pomoci žalovanému zajistit poskytování sociálních služeb v jiném zařízení v rámci kraje Olomouckého, popř. Moravskoslezského (zařízení v Hrabyni), žalovaný však opakovaně odmítal podat žádost o přijetí do jiného zařízení (chtěl zůstat v zařízení žalobce s tím, že jiné zařízení by nebylo schopné mu zajistit jednolůžkový pokoj). Za této situace nemůže být k tíži žalobce, že žalovaný doposud nemá zajištěno ubytování se sociálními službami v jiném zařízení.“ Nejvyšší soud se tudíž nijak nezpronevěřil své povinnosti podle čl. 4 Ústavy ČR poskytovat ochranu základním právům, ani neporušil právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

6. Senátní většina přitom zjevně nepochopila obsah stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, když z něho cituje jen jednu část vytrženou z kontextu, jež pro posuzovanou věc není relevantní (bod 30). Z citované části stanoviska je totiž patrné, že se týká situace, „závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující

se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu“. O tom zda vůbec, resp. jakou stěžovatel formuloval v dovolání právní otázku (otázky) týkající se tzv. opomenutých důkazů, se náleží nezmiňuje. Není divu.

7. Z uvedených důvodů měla být ústavní stížnost odmítnuta ve svém celku jako zjevně neopodstatněná (nikoli tedy jen v části týkající rozsudku okresního soudu), popř. měla být zamítnuta jako nedůvodná.

V Brně dne 2. listopadu 2021

Radovan Suchánek